

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Юрій Вікторович КУРІЛКІН,

*аспірант відділу організації
освітньої-наукової підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у забезпеченні прав і свобод громадян на місцевому рівні. У демократичних державах ці інституції покликані реалізовувати публічні функції, забезпечуючи захист інтересів громади та окремих її представників. Водночас їхня діяльність регулюється системою адміністративно-правових норм, які забезпечують ефективність виконання поставлених завдань і гарантують дотримання принципів законності.

Місцеве самоврядування є однією з базових складових публічної влади, яка реалізує як самостійні, так і делеговані державою функції та повноваження. Його значення зумовлюється необхідністю вирішення питань місцевого значення, забезпечення сталого розвитку громад, задоволення потреб населення та ефективної організації життя на локальному рівні. Для досягнення цих цілей діяльність органів місцевого самоврядування потребує чіткої регламентації та управлінської прозорості, що забезпечується через адміністративно-правове регулювання. Ця сфера врегульована низкою нормативно-правових актів, серед яких Конституція України, Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", закони та підзаконні акти, які визначають повноваження, принципи функціонування, механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з іншими суб'єктами права та порядок захисту прав громадян. Конституція України закріплює основоположні принципи місцевого самоврядування, зокрема його автономність, незалежність від державних органів у межах своїх повноважень, підконтрольність і підзвітність громаді [1]. Законодавство визначає, що органи місцевого самоврядування мають право ухвалювати рішення, які стосуються місцевого розвитку, соціального забезпечення, охорони громадського порядку, благоустрою територій тощо.

Адміністративно-правові механізми є ключовим елементом забезпечення ефективності місцевого самоврядування. Вони включають процедури, інструменти та заходи, спрямовані на забезпечення правового порядку в діяльності органів місцевої влади та взаємодії з громадянами. Важливою складовою такого регулювання є норми адміністративного права, що регулюють відносини між громадянами та місцевими органами влади. Це дозволяє гарантувати дотримання прав і свобод кожної особи, забезпечуючи справедливість, прозорість і передбачуваність у відносинах. Одним із важливих напрямів адміністративно-правового регулювання є встановлення механізмів адміністративного контролю та нагляду за діяльністю органів

місцевого самоврядування. Такий контроль здійснюється як із боку держави, так і самих громадян. Він сприяє дотриманню законності під час ухвалення рішень, забезпечує можливість оскарження неправомірних дій або бездіяльності посадових осіб. Водночас ефективний контроль дозволяє запобігати зловживанням владою, корупції та іншим негативним явищам, що можуть виникати у процесі реалізації повноважень. Ще одним важливим аспектом адміністративно-правового регулювання є встановлення чітких процедур взаємодії громадян із органами місцевого самоврядування. Це охоплює подання скарг, заяв і пропозицій, отримання адміністративних послуг, участь у громадських слуханнях та інших формах громадського діалогу. Такі процедури дозволяють громадянам брати активну участь у вирішенні місцевих питань, контролювати діяльність влади та впливати на прийняття рішень, які стосуються їхніх інтересів. Прозорість є одним із найважливіших принципів у діяльності органів місцевого самоврядування. Відкритість інформації про їхню діяльність, доступність даних про ухвалені рішення, публічне обговорення проєктів і програм сприяють формуванню довіри громадян до влади та підвищенню їхньої правової культури. Органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати доступ до інформації відповідно до чинного законодавства, розробляти і впроваджувати механізми для забезпечення участі громади в управлінні.

Ми притримуємося позиції, що адміністративно-правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування є складною, багатогранною системою, яка охоплює правове забезпечення, адміністративний контроль, прозорість і взаємодію з громадянами. Ці механізми забезпечують баланс між автономією місцевих громад і реалізацією державних функцій, сприяють захисту прав громадян і підвищують ефективність управління. Однак для досягнення максимальної ефективності потрібне постійне вдосконалення законодавчої бази, впровадження сучасних технологій управління та розвиток механізмів громадської участі.

Захист прав громадян є одним із найважливіших аспектів діяльності органів місцевого самоврядування, адже саме ці органи знаходяться найближче до громади та відповідають за створення умов для реалізації основоположних прав і свобод людини на місцевому рівні. Основними завданнями місцевого самоврядування в цьому контексті є забезпечення доступу до послуг, розгляд звернень і скарг громадян, створення механізмів громадської участі у прийнятті рішень та реагування на порушення їхніх прав [2]. Однією з ключових функцій органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав є адміністративна юрисдикція. Вона передбачає надання органам місцевого самоврядування повноважень вирішувати спори, що виникають у їхній компетенції, реагувати на скарги громадян, проводити розслідування щодо порушення прав, а також приймати рішення, спрямовані на відновлення справедливості. Такі повноваження дають можливість оперативно вирішувати питання, що виникають у громаді, та забезпечувати правовий порядок у межах відповідної території. Зокрема, органи місцевого самоврядування мають можливість реагувати на порушення правил благоустрою, незаконне використання землі чи інші адміністративні правопорушення, які безпосередньо стосуються громади. Важливою

складовою діяльністю органів місцевого самоврядування є надання адміністративних послуг, які охоплюють широкий спектр дій, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів громадян. Ці послуги включають реєстрацію актів цивільного стану, оформлення документів соціального характеру, видачу довідок і дозволів, надання субсидій тощо. Якість надання цих послуг безпосередньо впливає на довіру громадян до місцевої влади та сприйняття її ефективності. Використання сучасних технологій, спрощення процедур і запровадження електронних сервісів сприяє підвищенню прозорості та доступності послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу. Окремо слід наголосити на важливості механізмів громадської участі в діяльності органів місцевого самоврядування. Забезпечення доступу громадян до процесу прийняття рішень є важливою гарантією демократичного розвитку громади. Громадські слухання, місцеві референдуми, подання електронних петицій, участь у роботі консультативно-дорадчих органів – усі ці інструменти дозволяють громадянам активно впливати на формування місцевої політики, висловлювати свої потреби та бачення, а також контролювати дії органів влади. Це створює передумови для більш справедливого та ефективного вирішення питань місцевого значення, забезпечуючи водночас дотримання прав кожного члена громади. Захист прав громадян у діяльності органів місцевого самоврядування нерозривно пов'язаний із питанням доступу до правосуддя [3]. Громадяни мають право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів місцевого самоврядування в адміністративному чи судовому порядку. Цей механізм є необхідним для відновлення порушених прав та усунення наслідків таких порушень. Проте його ефективність залежить від доступності правової допомоги, швидкості розгляду справ і якості судового захисту. У цьому контексті важливо забезпечити громадянам доступ до інформації про їхні права, процедури подання скарг та способи правового захисту. Незважаючи на досягнення у створенні правових механізмів захисту громадян, існує низка проблем, які стримують ефективність цієї діяльності. Однією з головних проблем є недостатнє фінансування органів місцевого самоврядування, що обмежує їхні можливості у реалізації необхідних заходів для забезпечення прав громадян. Крім того, низька якість надання адміністративних послуг, зокрема через відсутність кваліфікованих кадрів або застарілу інфраструктуру, залишається актуальним викликом. Іншою важливою проблемою є недостатня ефективність адміністративного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, що може призводити до порушення прав громадян через зловживання владою або недоліки в управлінні.

Ми вважаємо, що захист прав громадян у контексті діяльності органів місцевого самоврядування є складним, але важливим завданням, яке вимагає постійного вдосконалення правових механізмів, підвищення рівня прозорості й участі громадян, а також розвитку інституційної спроможності місцевих органів влади. Лише за таких умов можливо забезпечити ефективну реалізацію прав і свобод громадян, зміцнити довіру до місцевого самоврядування та сприяти сталому розвитку громад.

Можемо стверджувати, що адміністративно-правові засади захисту прав громадян у діяльності органів місцевого самоврядування є ключовим елементом забезпечення ефективного управління на місцевому рівні. Вони спрямовані на створення умов для реалізації прав кожного члена громади, зміцнення довіри до органів влади та формування демократичних принципів управління. Забезпечення прозорості, якісного надання адміністративних послуг і належного реагування на порушення прав громадян є основою для розвитку правової держави. Однак досягнення повної ефективності цих засад потребує вдосконалення законодавства, посилення контролю та залучення громадян до управлінських процесів.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко А. А. Сучасний стан забезпечення прав та свобод людини та громадянина в Україні. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції*. МВС України. Суми. Видав. дім «Ельдорадо». 2021. С. 18-20.
2. Губська К. С. Захист прав людини та інформованість про обмеження в умовах пандемії. *Права людини в Україні: минуле, сьогодні, майбутнє*. Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків. 2021. С. 85-86.
3. Юртаєва К. В. Трансформація механізму захисту прав людини у цифрову еру. *Права людини в Україні: минуле, сьогодні, майбутнє*. Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків. 2021. С. 70-72.